

Mitä näemme, kun katsomme kuvaa? – Osallisuutta ja uusia näkökulmia VTS-menetelmällä

Satu Itkonen

Miten saada lapset kiinnostumaan lapsen oikeuksista meillä ja muualla? Miten innostaa heitä keskustelemaan aiheista, jotka tuntuvat aluksi vierailta tai vaikeilta? Yksi ratkaisu on keskustelemaan kuvan tarkastelu eli VTS-menetelmä.

Taide- ja mediakuvat voivat innostaa lapsia keskusteluun lapsen oikeuksista. Hyvä ja osallistava keskustelu kuvista vaikuttaa lapsen oman kriittisen ja luovan ajattelun kehitykseen ja saattaa johtaa jopa asennemuutokseen.

Keskustelemaan kuvan tarkastelu eli Visual Thinking Strategies (VTS) on metodi, jossa keskustelu kuvasta tai taideteoksesta etenee tarkan rakenteen mukaan. Rakenteesta huolimatta keskustelu on osallistujien näkökulmasta vapaamuotoista ja luovaa. Ryhmän ohjaaja ei jaa omaa tietämystään tai etsi oikeita vastauksia, vaan kyseessä on vuorovaikutteinen keskustelu, jossa ohjaaja on kiinnostunut ryhmäläisten ajatuksista, ottaa jokaisen vastauksen tosissaan, kuuntelee tarkasti ja pysyy neutraalina arvottamatta vastauksia. Keskustelussa uudet asiat ja oivallukset rakentuvat aiemman kokemuksen ja tietojen pohjalta ja niiden päälle.

Kuvakeskustelun teemat tulevat lapsilta itseltään, mutta onnistuneen keskustelun jälkeen maaperä on varmasti kypsempi myös ohjatulle lapsen oikeuksien käsittelylle siihen valituilla menetelmillä. Kuvavalinnalla on tietenkin tärkeä merkitys: jos kuvissa on mukana lapsia eri tilanteissa, keskustelu luultavasti suuntaa myös heidän rooliinsa niissä.

Kuvia käytetään VTS-menetelmässä ajattelun, vuorovaikutustaitojen, kulttuurisen kompetenssin, kielitaidon, kuvanlukutaidon ja oppimisen välineenä. Avainsanat ovat oppijälähtöisyys, avoimien kysymysten käyttö sekä näköhavainnon sanallistaminen. Menetelmä luottaa yksilön näkemiseen, yhdessä näkemiseen ja oppimiseen eikä edellytä ennakkotietoja.

VTS-menetelmä

Keskustelemaan kuvan tarkastelu eli VTS-menetelmä on yhdysvaltalaisen psykologi Abigail Housenin ja museokasvattaja Philip Yenawinen kehittämä menetelmä visuaalisten taiteiden opetukseen. Se soveltuu muun muassa museo-opetukseen, pienryhmien käyttöön ja luokahuonetilanteeseen. Yhdysvalloissa menetelmä on monen koulun opetusohjelmassa. Sitä käytetään monissa museoissa keskustelun virittäjänä ja opastusmuotona.

Miten se tapahtuu?

Kokoonnutaan pienryhmänä kuvan ääreen esimerkiksi luokassa tai museossa ja tarkastellaan aina yhtä kuvaa kerrallaan. Varmistetaan, että kaikki näkevät kuvan hyvin ja istuvat mukavasti. Ohjaaja on etukäteen valinnut yhden tai muutaman ryhmälle sopivan kuvan, jos aikaa on reilusti. Kuvat valitaan yleisön iän ja kehitysvaiheen mukaan. Niissä on hyvä olla tarinallisuutta ja tapahtumia ja jotain tuttua, yhteys keskustelijoiden omaan elämänpiiriin. Myös kuvien monitulkintaisuus ja pieni arvoituksellisuus on hyvästä. Kuvissa voi olla sekä älyllistä että tunneperäistä haasteellisuutta. Yksi kuvakeskustelu vie helposti 15 minuuttia.

Aloitus: Aluksi annetaan osallistujien tarkastella kuvaa hetki itsekseen hiljaisuudessa.

Kysymys 1: Mitä tässä kuvassa on meneillään?

- Aloita kysymällä: Mitä tässä kuvassa on meneillään? Tämä on parempi aloitus kuin vaikkapa kysymys, mitä näet kuvassa. Avoin kysymys innostaa paitsi luettelemaan nähtyä, myös etsimään merkityksiä.

Kuuntelu, tiivistäminen

- Kun oppilas vastaa, kuuntele, mitä hän sanoo, pidä häneen kannustava katsekontakti ja osoita samalla niitä kuvan kohtia, joista hän tekee huomioita. Sitten tee parafraasi hänen vastauksestaan. Se tarkoittaa, että tiivistät ja toistat vastauksen omin sanoin. Muuta sanoja, mutta säilytä vastauksen ydin, jotta alkuperäinen ajatus säilyy. Älä lisää omia mielipiteitäsi tai tulkintojasi. Hyväksy jokainen kommentti ja näkökulma – jokainen kommentti on yhtä arvokas. JOKAISEEN vastaukseen parafrasoin tekeminen on tärkeää, myös mahdollisten jatkokysymysten vastauksiin.
- Tiivistäminen eri sanoin tuo esiin, että olet ymmärtänyt, mitä vastaaja tarkoitti. Vastaaja kokee, että hänen ajatuksensa otettiin vakavasti ja hän tuli kuulluksi. Käytä parafrasissa merkitykseltään tarkkaa sanastoa ja täysiä lauseita. Näin voit myös korostaa rikkaan ja hyvän kielen käyttöä. Parafrasoin tekemällä varmistat että ymmärsit, mitä vastaaja tarkoitti vastauksellaan, ja niin myös muu ryhmä varmasti kuulee, mitä vastattiin.
- Käytä ehdollista kieltä, kun teet parafrasiasia. Älä esitä samaasi kommenttia faktana. Voit aloittaa parafrasoin esimerkiksi näin: "Ehkä tämä voisi olla..."; "Ehdotat siis, että..."; "Markun mielestä tämä näyttää autolta..."; "Yksi vaihtoehto siis olisi, että..."; "Eli kun katsot kuvan maisemaa, se näyttää mielestäsi uimarannalta...". On tärkeää, että vastausta ei suoraan pidetä totena vaan korostetaan, että se on mielipide tai tulkinta; siten muutkin uskaltavat ilmaista omia ajatuksiaan.

Kysymys 2: Mikä kuvassa havaitsemasi saa sinut sanomaan (...)?

- Kun oppilas kommentoi vaikkapa, että kuva on surullinen, voit esittää tarkentavan lisäkysymyksen: Mikä kuvassa (havaitsemasi) saa sinut sanomaan niin? Voit muokata kysymyksen sanamuotoa luontevammaksi, mutta pidä ajatus mukana (Englanniksi kysymys on helpompi: "What do you see that makes you say that...") Kysymys 2 saa sanojan etsimään nimenomaan kuvasta perustelun kannalleen. Kun osallistujat ymmärtävät tarkentavan kysymyksen tarkoituksen, voit muuttaa sen sanamuotoa. Kuvan avulla perusteleminen myös karsii mahdolliset asiattomat kommentit.

Kysymys 3: Mitä vielä voimme löytää?

- Jotta ylläpidät osallistujien kiinnostuksen, kysy välillä, mitä vielä voimme löytää. Me-muoto korostaa yhteistä katsomishetkeä ja "löytää" innostaa etsimään asioita vieläkin tarkemmin.

Linkittäminen, yhdistäminen, kehystäminen

- Linkitä ja yhdistele vastauksia ja kommentteja, vaikka ne olisivat keskenään ristiriitaisia. Kun erilaiset tulkinnat kumuloituvat ja rikastuvat edellisten vastausten ansiosta, havainnollista ajatusten kehittymistä ja muuttumista. Näin tehdään keskustelun "kartta" näkyväksi. Linkittämällä löytyy myös yhteisiä ja isompia teemoja ja aihekokonaisuuksia.
- Yksittäiset kommentit voi liittää laajempaan asiayhteyteen tai seuraavaan abstraktiotasoon: äiti ja lapsi viittaavat perhesuhteisiin; kissa, koira ja karhu ovat kaikki meille tuttuja eläimiä tai nisäkkäitä. Muista kuitenkin, että et linkitä ja yhdistä keskustelun loppuun; lopussa ei tehdä yhteenvetoa keskustelusta. Tämä menetelmä ei etsi "oikeita" vastauksia vaan kannustaa tulkintaan.

- Jokaisen osallistujan tulee tuntee, että hänen vastauksensa on kuultu ja käsitelty ja että se on osaltaan rakentamassa ryhmän yhteistä tulkintaa ja ohjaamassa sitä eteenpäin. Tavoitteena on, että osallistuja tuntee itsensä mahdollisimman taitavaksi.
- Jos joku kysyy sinulta hyvin tarkkan kysymyksen, voit aluksi ohjata: voimmeko vastata tähän katsomalla kuvaa? Tai osoittaa kysymyksen koko ryhmälle: mikähän tähän voisi olla vastauksena, tietääkö joku? Jos vain sinä tiedät vastauksen, voit sen kertoa, mutta kerro samalla, mistä olet tiedon itse saanut. Keskustelunne jälkeen ryhmäläiset voivat innostua etsimään tietoa kuvasta tai sen tekijästä eri lähteistä.
- Ryhmässä keskusteleminen ja eri mieltä oleminen kehittää ryhmäläisten keskustelu- ja väittelytaitoja ja kriittistä ajattelua. Vertaisryhmässä oppiminen tapahtuu tehokkaasti. Menetelmässä innostetaan ajattelemaan itse – ei lopettamaan etsimistä, kun luultu ”oikea” vastaus tai tulkintatapa on löytynyt.

Keskustelun lopetus.

- Kiitä ryhmäläisiä osallistumisesta ja mielenkiintoisesta keskustelusta, mutta älä tee lopputiivistystä. Uskalla jättää tulkinta avoimeksi. Luokahuoneessa tai museossa voitte palata kuvaan myöhemmin uudelleen ja käsitellä sitä erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Tiivistetyt ohjeet vetäjälle

- **Kuvan tarkastelu hiljaisuudessa.** Käytetään aluksi hetki aikaa hiljaisuudessa ja katsotaan tätä kuvaa.
- **Kolme kysymystä**
  - 1) Mitä tässä kuvassa on meneillään?
  - 2) Mitä sellaista näet (kuvassa), joka saa sinut sanomaan niin (...)?
  - 3) Mitä vielä voimme löytää?
- Osoita tarkasti kommentoijan tarkoittamaa kohtaa ja toista kuulemasi omin sanoin (parafraasi)
- Pysy neutraalina (älä osoita erityistä intoa, jos joku vastaa, kuten ”toivot” tai kuten on ”oikein”).
- **Tee joka kommenttiin parafraasi**
- **Linkitä**
- **Käytä ehdollista kieltä** (”tämä voisi olla henkilön äiti”)
- **Kehystä:** liitä laajempaan kokonaisuuteen, osoita, millaisen ajattelun kautta puhuja päätyi mielipiteeseensä tai kommenttiinsa
- **Lopeta keskustelu** kiittämällä ryhmääsi, älä pyri johtopäätöksiin

Lähteet

Visual Thinking Strategies -organisaation verkkosivut: www.vtsworld.org sekä www.vtshome.org

Yenawine, P. (2013). Visual Thinking Strategies. Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines. Harvard Education Press.

Kirjoittajasta

FM Satu Itkonen toimii yleisötyöpäällikkönä Ateneumin taidemuseossa, Kansalliskalleriassa. Hän kirjoittanut satoja artikkeleita sekä 14 taidekirjaa, joista viisi selkokielellä. Hän on kouluttanut kulttuuri- taide- ja opetuskentän asiantuntijoita taidekuvien käytön menetelmiin, selkokieleen ja VTS-menetelmään. Hän on osallistunut VTS-menetelmän kouluttajakoulutuksiin vuosina 2011–2017 Amsterdamissa, New Yorkissa ja Malagassa.